

DUM č. 11 v sadě

33. Inf-9 Počítačová lingvistika a typografie

Autor: Roman Hrdlička

Datum: 26.06.2014

Ročník: 3AV

Anotace DUMu: Rozdíly v použití apostrofů, uvozovek, lomítka, pomlčky a v zápisech číslic, dat a dělení slov.

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

11. Anglická a česká typografie

V jedenáctém díle začíná lingvistická část těchto učebních materiálů, byť tento díl ještě spojuje jazykovou část s typografickou. Soustředíme se na problémy, které mohou provázet překlady mezi angličtinou a češtinou libovolným směrem, pramenící z rozdílnosti typografických zvyklostí mezi oběma jazyky. Řada překladatelů je schopna odevzdat kvalitní překlad po gramatické a stylistické stránce, ale zapomíná překládat typografické standardy, které jsou mezi různými jazyky odlišné. Důsledkem toho může být i to, že smlouva, která původně zněla na 30 000 euro, má po překladu hodnotu pouhých 30 euro. Což rozhodně na pozornost stojí.

Typografické zvyklosti tvoří oblast, která rozhodně není okrajová. Když odhlédneme od výše zmíněného příkladu, který by ve výjimečném případě mohl být dohnán do krajnosti, jsou tu další záležitosti s typografií spojené, které mohou být zdrojem když ne nepříjemností, tak jistě zamyšlení. Jsou-li v textu použity standardy jiného jazyka, pak i když cílový čtenář není lingvisticky a typograficky vzdělán, je možné, že místo aby se soustředil na obsah textu, pozastaví se nad jeho nezvyklým „cizokrajným vzhledem“. U marketingového textu by typografická správnost měla být samozřejmostí, neboť cokoli, co upoutává nežádoucí pozornost, je na úkor jeho poselství. A také fakt, že čtenář pozná, že text nebyl psán v jeho zemi, mu na důvěryhodnosti rozhodně nepřidá.

Podívejme se tedy na nejčastější typografické chyby při překladech mezi angličtinou a češtinou.

Apostrof

Používání apostrofu jsme rozebírali detailně v osmém díle. Jen připomenu, že v obou jazycích se používá k zástupu vypuštěných znaků – v češtině jsou to nejčastěji hovorová slova, v angličtině při přivlastňování (*Mark's house*) nebo ve zkrácených tvarech (*he's, that's*). Správné znaky použité k zápisu apostrofu již známe, ovšem na české klávesnici znak apostrofu není, což vede k nejčastější chybě, kdy se namísto něj používá samostatně stojící česká diakritická čárka (‘), někdy dokonce v případě, že následuje za písmenem t, i české ť (leťš). Obojí je častým a zásadním prohřeškem.

Uvozovky

V angličtině *quotation marks*. V obou jazycích se, jak již rovněž víme, píše zcela odlišně. V češtině se první pár píše dole a druhý nahoře, zatímco v angličtině se oba páry píše nahoře. Rovněž podoba úvodních a koncových uvozovek je odlišná (viz 8. díl). Pokud tedy v anglickém textu uvidíte některé z uvozovek dole nebo v českém textu úvodní uvozovky nahoře, je to rozhodně chyba.

Rovněž se rozlišují primární a sekundární uvozovky (tedy ty, které používáme k vyznačení uvození nebo přímé řeči, a pak ty, které použijeme k uvození uvnitř přímé řeči). V britské angličtině jsou primárními uvozovkami ty jednoduché, zatímco v americké angličtině, podobně jako v češtině, ty dvojitě. Bez zajímavosti není ani jejich použití v přímé řeči, kdy britská angličtina předepíše jejich použití **vždy před** interpunkčním znaménkem, zatímco americká angličtina **vždy po** interpunkčním znaménku. Jak je to v češtině, již víme – záleží na funkci a pozici ve větě. Zajímavým rébusem se pak může stát následující prostá věta, kterou si rozebereme v závěru dnešního dílu:

‘When I saw Mark,’ Jane said, ‘yelling at him, I tried to calm him down.’

A ještě jeden nenápadný rozdíl v použití vzniká, pokud přímá řeč pokračuje i v následujícím odstavci. V češtině se i tehdy použijí pouze jedny počáteční a jedny koncové uvozovky, zatímco v angličtině se počáteční uvozovky na začátku nového odstavce vždy zopakují, a to i tehdy, když se mluvčí nezměnil.

Lomítko

V angličtině *slash*, se odlišuje především v použití mezer kolem něj. V angličtině se běžně používá bez mezer, v češtině se musí mezerami ohraničit, pokud odděluje víceslovné výrazy. Navíc v angličtině má i spoustu dalších významových použití, pro něž v češtině ekvivalent není (např. vytváří zkratky jako w/o = without, n/a = not available apod.).

Dělení slov

V českém jazyce se slova na konci řádku mohou oddělovat podle slabik (např. bezpřed-mětný, výhoda), ale v angličtině se dělí výhradně podle morfologie (např. *interchange-ability*, *continuous-ly*). Slova je možné také rozdělit v místě zdvojené souhlásky (*put-ting*, *drop-ped*). České slabikování nelze v angličtině vůbec využít, čtenář by takové chybně rozdělené slovo nemusel ani identifikovat.

Také se často tradovalo, že anglická sazba má tendenci se dělení slov vyhýbat. Nahlédnutím do anglických knih se snadno přesvědčíme, že oproti české sazbě v angličtině dělení nijak vzácnější není. V obou jazycích však shodně platí, že dělení nesmí sahat přes hranice pravé stránky (abychom na konec slova nemuseli čekat přes obrácení listu), dělení na konci stránky levé je přijatelné.

Pomlčka

V češtině se používá pomlčka středně dlouhá nebo dlouhá, vždy jednotně, přičemž záleží na volbě typografa, obvyklejší je středně dlouhá. V každém případě se však až na výjimky (viz 7. díl) z obou stran odděluje mezerou.

V angličtině je délka proměnlivější: striktně se rozlišuje dlouhá pomlčka (*em--dash*) a střední pomlčka (*en-dash*) a samozřejmě spojovník (*hyphen*). Dlouhá pomlčka se používá tam, kde odděluje významově části věty, střední pomlčka tam, kde znázorňuje rozpětí číselných údajů nebo ve složených jménech (např. Olivia Newton–John), spojovník pak všude, kde tvoří složená slova jako v češtině. Použití pomlček a mezer kolem nich je pak velmi variabilní a liší se podle zemských zvyklostí, avšak nejčastější předpis (USA a většina britských nakladatelství) pro všechny typy pomlček je připojení z obou stran bez mezer ve všech případech.

Na závěr připomenu, že stejně jako v češtině je i v angličtině znaménko mínus zcela odlišný znak.

Čísla

Oblastí, kde se asi chybuje nejvíce, je zápis anglických čísel. Zatímco v češtině oddělujeme tisíce mezerou a desetinná místa čárkou (tedy 12,869 je dvanáct **celých** osm set šedesát devět tisícín), v angličtině čárka odděluje tisíce a desetinná místa odděluje tečka (tedy 12,869 je v anglickém textu dvanáct **tisíc** osm set šedesát devět). Avšak pozor – některé vědecké publikace používají stejně jako čeština k oddělení tisíců pevnou mezeru, pak je desetinnou čárkou skutečná čárka. Pouze v přírodních vědách se oddělování tisíců čárkou a desetin tečkou dodržuje důsledně.

Další častou chybou je pak chybné formátování řadových číslovek (0th, 1st, 2nd, 3rd, 4th atd.). Řadové jednotky -st, -nd, -rd, -th se mohou psát v horním indexu nebo bez něj, ale v angličtině je zcela nepřipustné použití řadové tečky, neboť pro anglicky mluvícího čtenáře by to bylo zcela matoucí (viz věta *Burton recalled that 16. Century was a difficult period...*)

Procenta a mezery

Na rozdíl od češtiny (viz 9. díl) neexistuje v angličtině pravidlo, podle kterého mezi číslem a symbolem (např. procenta, jednotky) máme či nemáme psát mezeru. Ve většině případů se setkáme s použitím bez mezery. Je to pravděpodobně způsobeno tím, že jak podstatné, tak přídavné jméno se v angličtině čte prakticky stejně a jak jej máme přeložit, je třeba vyčíst z kontextu.

Datum a čas

V angličtině se datum a čas píše odlišně od češtiny (viz 9. díl). Rovněž se však zápis data liší mezi britskou a americkou angličtinou. V britské angličtině je zvykem psát první den, pak měsíc, takže zápis 10/12/2013 znamená 10. prosince 2013, zatímco v americké angličtině měsíc předchází den a tentýž zápis tam tedy znamená 12. října 2013. Kromě tohoto jsou přípustné také zápisy, kde měsíc vyjadřujeme slovem, řadová číslovka může nebo nemusí obsahovat řadovou jednotku. Nejzdvořilejší zápis je ten, kde datum vypisujeme kompletně (*the Twelfth of October, 2013* nebo *October the Twelfth, 2013*), ale je také používán jen při velmi formálních příležitostech jako např. na svatebních pozvánkách. Jak vidno, jak názvy měsíců, tak i vypsání řadové číslovky dnů se píše velkými písmeny. Formát, kde čísla dnů a měsíců menší než 10 doplňujeme zleva nulou (06/03/2014) je velmi oficiální a nalezneme jej na fakturách či oficiálních nebo technických dokumentech.

Zápis času v angličtině se rovněž liší od českého, neboť k oddělování hodin, minut i sekund používáme dvojtečku a jako desetinný oddělovač tečku. Zápis 11:52.04 tedy v angličtině znamená 11 minut, 52 sekund a 4 setiny sekundy. Naštěstí se můžeme splést pouze u malých sekundových údajů, kde by nebylo zjevné, že se nemůže jednat o oddělení hodin a minut podle českých zvyklostí.

A na závěr...

ještě rozklíčujeme, jak je to s tajemnou větou z konce strany 1. Američan by větu *'When I saw Mark, Jane said, 'yelling at him, I tried to calm him down.'* pravděpodobně pochopil tak, jak byla míněna, tedy „Když jsem viděla Marka,“ řekla Jane, „křičícího na něj, snažila jsem se jej uklidnit.“ Brit by ovšem, díky pravidlům o pořadí uvozovek a interpunkce, nejspíše předpokládal, že čárka byla součástí věty (jinak by musela být napsána až za uvozovkou) a větu by pochopil: „Když jsem viděla Marka,“ řekla Jane, „křičíc na něj, snažila jsem se jej uklidnit.“ A asi by si o Janině inteligenci nemyslel nic moc, že se pokoušela někoho uklidnit křikem. Což není nepodobné situaci, kdy po překladu pronajmeme byt za 19,900 = 19,90 Kč měsíčně, ignorující přitom fakt, že v žádné měně na světě se díly hlavní měnové jednotky nepíše zaokrouhlené na tři desetinná místa.

Zdroje:

<http://eldum.phil.muni.cz/mod/resource/view.php?id=1280>

<http://abiturient.cz/abiturient.cz/clanky/rozdily-mezí-typografií-v-cestine-a-v-anglictine/>

<http://www.abclinuxu.cz/blog/naopak/2008/4/typografie-ceska-versus-anglicka>

<http://www.englishclub.com/vocabulary/time-date.htm>